

УДК 364.446-053.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2707-0409.2025.2.6>

Каркач А. В.

доктор філософії з соціальної роботи,
доцент кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки
Заклад вищої освіти «Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»
e-mail: andrijkarkach@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3959-0568
Researcher ID: AAQ-8151-2020

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДЕЙ ЛІТНЬОГО ВІКУ ЯК ФАКТОР ІНКЛЮЗІЇ У СОЦІАЛЬНЕ ЖИТТЯ

Надзвичайні ситуації (пандемія COVID-19, війна росії з Україною) та пов'язані з ними події розгортаються під час повсюдного розвитку цифрових технологій.

У статті, спираючись на результати власних емпіричних досліджень, розглядаємо потенціал цифрових технологій у реалізації функцій волонтерів літнього віку, зокрема волонтерських загонів ради ветеранів праці та територіального центру надання соціальних послуг, що діють у надзвичайних ситуаціях, аналізуємо вплив цифровізації на волонтерські практики літніх людей та інтенсивність їхнього впливу на соціальну інклюзію останніх.

Мета дослідження полягає у необхідності осмислення проблем набуття людьми літнього віку цифрових компетентностей для розвитку волонтерської діяльності як однієї з форм соціальної інклюзії.

Для реалізації поставленого завдання застосовувався інтегрований дослідницький дизайн – поєднання якісних та кількісних методів дослідження.

Як емпірична база було проведено серію глибинних інтерв'ю з волонтерами, керівниками та лідерами волонтерських груп людей літнього віку (n = 18). За гендерним розподілом 84,7% респондентів складають жінки, а 15,7% – чоловіки, за напрямками освіти виділяють гуманітарну (60,4%) та технічну (39,6%).

Як додатковий метод були використані аналіз документів, вторинний аналіз даних, отриманих у минулих проєктах, та дані, отримані за допомогою анкетування (n = 176). Віковий діапазон респондентів: від 60 до 80 років.

Наукова новизна статті полягає у тому, що вперше за допомогою комплексних досліджень отримані дані, які дають змогу встановити можливості розвитку волонтерської діяльності людей літнього віку з використанням цифрових технологій, подальшого розвитку набули наукові уявлення про шляхи вдосконалення форм і методів соціальної інклюзії людей літнього віку в умовах цифровізації суспільних процесів.

Висновки дослідження підтверджують гіпотезу про те, що для окремих груп населення, таких як літні люди, цифровізація волонтерських практик стала не лише можливістю для участі у волонтерській діяльності, але й важливим фактором інклюзії до соціального життя на підставі подолання ризику соціальної ексклюзії, пов'язаної з ізоляцією, спричиненою надзвичайними ситуаціями (пандемією COVID-19 та повномасштабною війною росії проти України).

Ключові слова: волонтерська діяльність, волонтерська робота, цифровізація, цифрові компетентності, люди літнього віку, інклюзія, соціальна робота.

Постановка проблеми. Одним з трендів розвитку країн стає процес цифрової трансформації, що стосується всіх сфер життєдіяльності суспільства. Трансформація соціальної сфери країни здійснюється за допомогою таких технологій, як інтернет, групи великих даних, штучний інтелект.

Серед факторів, що детермінують розвиток людини, зміну її світогляду, способу життя, можна виділити становлення інформаційної, цифрової економіки, бурхливе розвиток цифрових технологій, виникнення нової форми обміну інформацією, яка не має меж, поява цифрової культури, нових принципів взаємодії людей та організації соціуму [9].

Цифровізація істотно впливає на сучасний етап соціального розвитку. Цей процес являє собою тренд, що прийшов на заміну інформатизації та комп'ютеризації. Його можна охарактеризувати таким чином: як підґрунтя використовується електронно-цифровий формат даних, що в рамках соціального життя веде до підвищення соціального потенціалу та зростання якості життя [7].

Збільшення тривалості життя, яке спостерігається нині, веде до зростання частки людей старшого віку у загальній численності населення країни. В умовах цифровізації сучасного українського суспільства відбувається ресоціалізація людей літнього віку [5].

Попри здобутки сучасної соціальної роботи у дослідженні життєдіяльності та наданні соціальних послуг людям літнього віку, недостатнім є дослідження впливу цифровізації на якість життя людей літнього віку у сучасному українському суспільстві та потребу у вирішенні практичних завдань щодо включення літніх людей у суспільне життя шляхом залучення їх до цифрової волонтерської діяльності. Пандемія COVID-19 та воєнний стан в Україні значно актуалізували це питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інклюзії, як основному елементу розвитку інформаційного суспільства, та основоположним видам взаємовідносин та взаємодій усередині соціуму присвячені роботи українського дослідника Р. Мохнюка. У фокусі наукових розвідок А. Назаряна перебуває врахування кращого європейського досвіду із соціальної інклюзії, а також філософія трансформаційних змін у суспільстві, що враховує унікальність кожної людини. Питанням соціальної роботи в новоутворених об'єднаних територіальних громадах, виявлення загального рівня задоволеності життям та оцінювання емоційно-психологічного стану людей похилого віку присвячено роботи І. Мещан. Науковиця Т. Коленіченко здійснила аналіз вимог, які ставлять перед собою соціальні працівники для роботи з людьми похилого віку, та визначила особливості соціальної роботи з літніми людьми. Проблемам соціальної роботи з людьми похилого віку в умовах воєнного стану, ролі технологічної соціальної роботи у сприянні та наданні необхідної підтримки літнім людям під час воєнного стану присвячено наукові дослідження О. Митькевич та О. Фуштей. У своїх наукових розвідках Т. Павлюк та О. Демченко здійснили аналіз волонтерської діяльності в Україні,

надали оцінку розвитку волонтерської діяльності та її показників, охарактеризували основні тренди розвитку волонтерської діяльності в Україні та надали основні пропозиції щодо вирішення проблем розвитку волонтерської діяльності в Україні на основі успішного міжнародного досвіду. Особливу увагу ними приділено розгляду волонтерської діяльності як складової частини соціальної роботи. Г. Давиденко активно працює над теоретико-методичними засадами організації цифрової доступності в Україні, приділяючи значну увагу доступності електронно-цифрової інформації для соціально чутливих груп. Висвітленню ролі цифрової грамотності в адаптації покоління «третього віку» до умов сучасного інформаційного суспільства присвячено наукові розвідки Н. Уманець. На важливу роль цифрової компетентності у сучасному світі, характеристику специфіки цифрової компетентності людей похилого віку, визначення критеріїв сформованості такої компетентності, умов формування цифрової компетентності звертає увагу у своїх дослідженнях Т. Семигіна.

Мета статті полягає в осмисленні необхідності набуття людьми літнього віку цифрових компетентностей для розвитку волонтерської діяльності як однієї з форм соціальної інклюзії.

Результати дослідження. Цифровізація як процес передбачає принципово новий спосіб зберігання, оброблення та використання інформації. В епоху глобальної цифровізації держава та її інститути стикаються з об'єктивною необхідністю включитися у цей процес, оскільки він зачіпає практично всі сфери життєдіяльності соціуму і безпосередньо впливає на формування нового виду суспільства – цифрового [10]. Зростаюча роль інформації як найбільш цінного ресурсу та розвиток технологій призводять до того, що змінюється сама реальність і, відповідно, формат як соціально-політичних інститутів, так і життя людей, зокрема літнього віку [1]. Глобальна цифровізація, крім усього іншого, справляє не тільки позитивний, але й негативний вплив на те, як людина літнього віку реагує на нові виклики та можливості. У зв'язку з цим порушується питання, як цифровізація позначається на інклюзії людей літнього віку у сучасний соціум.

Повсюдне впровадження інформаційних технологій дає змогу суттєво розширити можливості людей літнього віку щодо їх участі у різних соціальних програмах, проектах та інших формах соціальної активності [2; 3].

У зв'язку з цим все більш актуальним стає питання цифрової інклюзії людей літнього віку та необхідності пошуку її напрямів, засобів та способів, оскільки нині цифровізацією охоплені практично усі сфери життєдіяльності людей – це охорона здоров'я, освіта, фізична культура і спорт, зайняття улюбленою справою (читання книг, газет, журналів, прослуховування музики, перегляд улюблених фільмів тощо).

Як показують результати наших досліджень, вік не є перешкодою в освоєнні цифрового простору, найголовніше – бажання та створення умов, що сприяють цьому процесу [6]. Подальші наші дослідження, проведені у жовтні-грудні

2024 року серед слухачів Університету третього віку при територіальному центрі соціального обслуговування Подільського району м. Полтави ($n = 176$), підтвердили, що основними напрямками використання інтернету літніми людьми є перегляд новин (48,9% респондентів), спілкування у соціальних мережах (35,2% респондентів), спілкування по Zoom, Skype тощо (36,4% респондентів), самонавчання, отримання нових знань (41,9% респондентів). Як видно з результатів дослідження, інтернет дає можливість літнім людям задовольнити потреби у спілкуванні, розширенні соціальних контактів, отриманні нових знань. Отже, з розвитком цифрових технологій ми спостерігаємо постійний перегляд критеріїв, на основі яких аналізуються та описуються реальні форми соціальної адаптації у сучасному цифровому просторі [4].

Соціальна адаптація людей літнього віку в умовах цифровізації передбачає вибір активних стратегій адаптації, цифрові технології як адаптаційний ресурс людей літнього віку включають перетворення соціального середовища як самими літніми людьми, так і тими соціальними суб'єктами, які тією чи іншою мірою покликані полегшити процес інклюзії літніх людей у соціум [11].

Новим фактором соціальної інклюзії, розвитку та ресоціалізації людей літнього віку у сучасному суспільстві є цифровізація, а позитивна динаміка її показників повинна привести до зниження цифрової нерівності та підвищення значущості володіння сучасними цифровими компетентностями у процесі соціальної адаптації. Ресоціалізація є процесом освоєння індивідом соціальних норм і культурних цінностей, не освоєних або недостатньо освоєних раніше, або оновлених на новому етапі суспільного розвитку.

Цифрова ресоціалізація людей літнього віку спрямована на забезпечення їх адаптації до цифрових умов соціального середовища, розширення їхньої активної участі у соціально значущих сферах життя (сімейні турботи та спілкування з близькими та друзями, допомога у вихованні онуків, волонтерська діяльність тощо). Цифрове середовище поступово стає затребуваним каналом ресоціалізації та інклюзії людей літнього віку [5].

Активна участь літніх людей у житті суспільства, зокрема як волонтерів, є поширеною практикою у західних країнах. Позитивний вплив волонтерської діяльності на добробут літніх людей незалежно від їхньої раси, статі та соціального стану показали кількісні дослідження ще на початку 2000-х років [13].

За оцінками зарубіжних дослідників, волонтерство у літньому віці, особливо у сукупності з попереднім високим рівнем соціальних контактів і неодиноким проживанням, може навіть знижувати ризик смерті [14]. У подальших своїх дослідженнях закордонні науковці доводять, що залучення до волонтерської діяльності справді знижує ризик смерті, але тільки для тих волонтерів, чиї мотиви орієнтовані не на себе (англ. “self-oriented”), а на інших (англ. “other-oriented”) [12]. Для людей літнього віку регулярна участь у волонтерстві приводить до більш виражених сприятливих наслідків для їхнього психологічного стану [8].

Для України волонтерська робота чи волонтерська діяльність літніх є відносно новим досвідом і практикою, що наразі не отримали масового поширення. Розвиток волонтерської та іншої добровольчої діяльності, що провокує зовнішню активність людей літнього віку, відкриває нові можливості для зайнятості, вже не професійної, а пов'язаної із самореалізацією, і таким чином дає змогу подолати чи знизити соціальну ексклюзію. Наявність сучасних закордонних досліджень дала можливість виділити шість таких ключових аспектів, у рамках яких розглядається соціальна ексклюзія у літньому віці: довкілля та спільнота (англ. “neighbourhood and community”); сервіси, інфраструктура та мобільність (англ. “services, amenities and mobility”); соціальні відносини (англ. “social relations”); матеріальні та фінансові ресурси (англ. “material and financial resources”); соціально-культурні аспекти (англ. “socio-cultural aspects”); громадянська участь (англ. “civic participation”) [16]. Власне волонтерська та загальна громадянська активність є частиною аспекту «громадянська участь» (англ. “civic participation”).

З початком пандемії COVID-19 та повномасштабної війни 2022 року значно зросла громадянська участь серед усіх вікових груп, у тому числі серед людей літнього віку.

Наше дослідження фокусується на аналізі роботи територіального центру соціального обслуговування Подільського району м. Полтави з людьми літнього віку, які активізуються для волонтерської та іншої активності, спрямованої на допомогу різним категоріям населення (включно з маломобільними літніми людьми) та підвищення громадянської участі літніх людей у надзвичайних ситуаціях (COVID-19, війна росії проти України) і використання цифрових технологій у таких активностях.

Як емпірична база були використані дані, отримані за допомогою анкетування ($n = 176$), а також була проведена серія глибинних інтерв'ю з волонтерами, керівниками та лідерами волонтерських груп ($n = 18$). За гендерним розподілом 84,7% респондентів складають жінки, а 15,7% – чоловіки, за напрямками освіти виділяють гуманітарну (60,4%) та технічну (39,6%).

Більшість опитаних волонтерів (63,2%) відзначає наявність досвіду допомоги, благодійності у своїх батьків. Це говорить про те, що рання соціалізація та соціальне походження значною мірою впливають на вибір на користь волонтерської діяльності. Переконлива кількість опитаних (74,7%) відзначила, що вела доволі активне суспільне життя у шкільні та студентські роки, мала громадські доручення під час професійної діяльності.

Зарубіжні дослідники вже понад десятиліття відзначають значущість та користь цифровізації волонтерської діяльності під час надзвичайних ситуацій [15; 17].

Пандемія COVID-19, війна росії проти України стимулювали використання людьми літнього віку у волонтерській діяльності цифрових технологій, оскільки останні прискорюють та посилюють ефективність можливості збирання інформації та блискавичного оповіщення із зони надзвичайної ситуації, збирання

засобів та координації надання гуманітарної допомоги, забезпечення прозорості інформації, зниження комунікаційних бар'єрів тощо. Внаслідок програми підтримки набуття літніми людьми цифрових компетентностей слухачі факультету цифрових технологій Університету третього віку територіального центру надання соціальних послуг Подільського району м. Полтави завжди перебувають в авангарді процесу цифровізації: швидше, ніж інші їхні однолітки, почали робити email-розсилки, створювати сайти, а пізніше використовувати краудсорсингові та краудфандингові платформи; залучати фахівців з цифрових технологій для створення благодійних проєктів. Вже більше десятиліття Університет третього віку використовує технології, що допомагають реалізовувати його основні функції – просвітництво, навчання, надання соціальної допомоги, психологічної підтримки тощо.

«Без цифрових технологій зовсім, напевно, неможливо працювати, тому що, в тому числі, спілкування, оповіщення та більшість комунікацій відбуваються вже через електронну пошту, месенджери, різні соціальні мережі тощо» (Софія 67 років, слухачка Університету третього віку, волонтерка загону терцентру).

Важливу роль у поширенні інформації про діяльність волонтерських об'єднань та актуалізації проблем, на вирішення яких вона спрямована, на думку самих учасників, відіграють соціальні мережі та месенджери: *«Соціальні мережі – це один із способів поширення інформації. Ну, тобто у нас є групи у Viber, на Facebook, у нас є свій сайт, у нас є канал у Telegram. У нас загалом є канал у Instagram. І все це ми використовуємо, щоб розповісти про якусь ситуацію, про проблему – це дуже важливо»* (Михайло 65 років, волонтер ради ветеранів праці, слухач Університету третього віку).

Учасники волонтерських загонів територіального центру почали переходити в онлайн-формат після введення карантинних заходів у 2020 році і у подальшому, після оголошення війни у 2022 році. Спільно із соціальними працівниками-викладачами Університету третього віку територіального центру ними обговорювалися плани розвитку онлайн-активностей задля взаємодії та надання допомоги, а також нові формати волонтерських практик: *«У нас все одразу закрилося, але дівчинка-координатор, наша соціальна працівниця (Дякую їй велике!), практично відразу написала: мовляв, давайте зустрічатися в зумі обговорювати, як можемо і могли б допомогти. Ось так ми практично відразу вирішили організуватися і в результаті створили форум-спілкування в групі і в зумі, почали думати, як допомагати нашим товаришам, особливо тим, хто не може рухатися: допомагати з доставкою продуктів, допомагати в принципі якось видертися з цієї ситуації»* (Марія 68 років, слухачка Університету третього віку, волонтерка загону терцентру).

Незважаючи на труднощі, пов'язані з пандемією, повітряними тривогами, для клієнтів територіального центру надання соціальних послуг соціальні працівники допомогли перевести волонтерську діяльність у онлайн режим – у чатах

та соціальних мережах за допомогою застосунків для спілкування та конференцій. У зв'язку з цим переважно обговорювалися питання загальної підтримки та організації доставки продуктів та ліків людям літнього віку та маломобільним особам, які перебувають в ізоляції: *«Оскільки сама я вже немолода, то, звичайно, не можу, м'яко кажучи, бути активним волонтером, таким, який може і будь-куди під'їхати, і в усьому брати участь. Тому я перейшла на онлайн-координацію, тобто зараз я координую, кого куди з молодших відправити, але переважно координую наших літніх волонтерів для доставки продуктів, ліків та для наших однолітків, яким потрібна допомога, потрібні продукти, а вони вийти не можуть, бо страшно довкола»* (Емма, 74 роки, волонтерка ради ветеранів праці, слухачка Університету третього віку).

Важливу роль у поширенні інформації про діяльність волонтерських загонів та актуалізації проблем, на вирішення яких спрямована їхня діяльність, на думку самих учасників, відіграють соціальні мережі та месенджери: *«Соціальні мережі, такі як Viber, Facebook, Telegram, Instagram, – наш спосіб поширення інформації. Ну, тобто ми використовуємо ці групи, щоб розповісти про якусь ситуацію, про проблему у когось із колективу, чи у сусідів, родичів літнього віку, яким потрібна допомога – це дуже важливо»* (Ольга 64 роки, волонтерка загону терцентру, слухачка Університету третього віку).

Важливим для волонтерів літнього віку є й терапевтичне спілкування, що дає змогу не відчувати ексклюзії, бути інтегрованими у соціальне життя, бути частиною спільноти. Як зазначали самі інформанти, онлайн- та віртуальне спілкування не може повністю замінити офлайн-спілкування, але сприяє тому, що люди літнього віку включалися в різні взаємодії та активності, долали соціальну ексклюзію. Пандемія COVID-19 та війна росії проти України виявили потребу у нових напрямках роботи з волонтерами літнього віку. Це пошук в інтернеті інформації, потрібних фахівців, встановлення контакту з цими спеціалістами та домовленостей про послуги. Зазвичай люди літнього віку, які не володіли сучасними технологіями, зверталися до своїх однолітків-волонтерів з проханнями допомогти їм у пошуку відомостей та потрібних фахівців, товарів, ліків, послуг тощо. *«Ви знаєте, тепер, з настанням пандемії (та й взагалі, тільки-но оголосили цей локдаун), коли почалася війна, люди евакуювалися, приїздили на нове місце проживання, довелося різко адаптуватися до нових умов. І в результаті тепер я так поділяю: місце, де живу, займаюся чимось, готую, – це все ж таки будинок; а ось саме волонтерство, як і загалом включення комп'ютера, – це вже для мене як суспільна практика, товариство однодумців (сміється). У мене сусідка, їй 82 роки, телефон кнопочний, старий, так я їй допомагала і продукти замовляти. Наша соцслужба має такий договір з Glovo (це там хлопці привозять продукти з магазину), так от я їй замовляла; до лікаря записала, до сімейника; замовила по інтернету ліки і ходила отримати їх у... слово таке...о, у лікоматі (сміється). Ну а що ж...і допомагаю, і нові технології освоюю.*

І корисно...не стою у черзі» (Світлана, 68 років, волонтерка загону терцентру, слухачка Університету третього віку).

Таким чином, і контекст пандемії, і війна росії проти України наснажують на активне використання пристроїв літніми людьми, враховуючи специфіку сьогодення, та створюють можливості для нових практик комунікації та взаємодії, інтеграції пристроїв як адапторів у повсякденність, а нерідко – для заміни комунікації з людьми, яка стає неможливою через суттєві обмеження.

Наші респонденти відзначили, що соціальні мережі – ефективний інструмент інклюзії у суспільні практики, координації діяльності їхніх волонтерських груп. Подібні технології забезпечують швидку та ефективну комунікацію як усередині спільноти літніх волонтерів, так і із зовнішніми суб'єктами. *«Наявність соціальних мереж – це чудова річ. Уся координація наших волонтерів спростилася у рази. Тобто взагалі з'явилася можливість миттєвої координації. Коли, грубо кажучи, кидається ключ на чат чи групу у Вайбері чи Телеграмі, Ватсапі, що треба допомогти затягти поліетиленом вікна в квартирі, що постраждала від обстрілу, щоб не розморозити опалення. І коли координатор приїхав... і вже трьох людей побачив, на місці стоять, які, поки він їхав, прочитали та прийшли, вони були поряд»* (В'ячеслав, 62 роки, волонтер загону терцентру, слухач Університету третього віку). *«Через соцмережі поширюються як орієнтування, так і обмін інформацією відбувається через соцмережі і месенджери. Тобто у нас є чат, інформацію ми по проблемі скидаємо безпосередньо в чат, щоб усі учасники могли бачити, оперувати інформацією»* (Ольга, 66 років, волонтерка загону терцентру, слухачка Університету третього віку).

Також соціальні мережі забезпечують залучення нових учасників волонтерських загонів: *«Для нас, як і для будь-якої іншої волонтерської організації, головний ресурс – це люди, тому нам потрібен постійний потік нових людей... а для того, щоб вони про нас дізнавалися, ми ведемо в кількох соцмережах наші власні сторінки... щоб залучати людей»* (Іван, 63 роки, волонтер загону терцентру, слухач Університету третього віку).

Як відзначають наші респонденти, дзвінок або вібросигнал пристрою, можливо, що несе подяку, стає фактично самою подякою і створює привід для радості: *«Якби ви тільки знали, що, коли приходять звуки повідомлень у Вайбері, Телеграмі або Ватсапі, ти хоч людину чи людей не бачиш, але готова сама телефон розцілювати за те, що він сказав тобі «Спасибі»»* (Надія, 67 років, волонтерка загону терцентру, слухачка Університету третього віку).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Вплив пандемії COVID-19 та війни росії проти України на діяльність волонтерських організацій людей літнього віку можна розглядати по-різному. З одного боку, надзвичайні ситуації сильно порушили їхній звичний спосіб життя, створили нові виклики, особливо офлайн. З іншого боку, перехід на цифровізацію став важливою перспективою для розвитку, дав змогу літнім волонтерам залишатися залученими

до волонтерської діяльності. З'являються тут і свої особливості: волонтерство стає більш рефлексивним та епізодичним, що вписано у загальні контексти особливостей волонтерської діяльності та стає більш помітним та значущим у період надзвичайних ситуацій.

Одним з важливих висновків дослідження є те, що люди літнього віку можуть виступати не тільки в ролі тих, про кого піклуються (підопічних), але й у ролі активних агентів турботи та самотурботи. Участь у волонтерському русі та громадянська активність сприяють зниженню соціальної ексклюзії не лише серед літніх «активістів», але й серед тих, кому вони допомагають. Таке самосприйняття старшого покоління та сприйняття їх з боку молодших сприяють зміні дискурсу про літніх як вразливих і таких, які доживають свого віку.

Саме цифрові форми підтримки стають основними видами волонтерства для літніх людей у період надзвичайних ситуацій. Вони мають позитивні ефекти, а саме сприяють соціальній інклюзії, як для літніх волонтерів, так і для їхніх підопічних, покращують їхній діалог, створюють простір для підтримки та спілкування, взаємодії та подолання ексклюзії.

Список використаних джерел і літератури

1. Головач Н., Червона С. Вплив диджиталізації на соціальну мобільність у сучасному українському суспільстві. *Статистика України*. 2025. № 1. С. 69–78.
2. Гришко О. Забезпечення прав осіб похилого віку в умовах цифровізації. *Юридична Україна*. 2024. № 3. С. 6–11.
3. Данилюк М., Дмитришин М., Горан Т. Цифровізація соціальних послуг. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 8. С. 36–39. <https://doi.org/10.37634/efp.2023.8.9>.
4. Жила К. Можливості соціальної адаптації людей похилого віку шляхом навчання їх цифровій грамотності: кваліфікаційна робота, освітній ступінь «Бакалавр»: 231. Суми, 2023. 67 с.
5. Каркач А. Цифрова ресоціалізація літніх людей в умовах територіального центру соціального обслуговування. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Ушинського*. 2020. № 3 (132). С. 173–179. <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2020-3-20>.
6. Каркач А., Семигіна Т. Цифрова компетентність людей літнього віку. Таллінн: Teadmus, 2024. 322 с.
7. Краус К. Цифрова якість життя суспільства як результат економічного зростання в умовах інституціонально-структурних змін. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. № 3. 38–45. <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-13-5>.
8. Круцюк О. Індивідуально-психологічні та мотиваційні особливості особистості як чинники діяльності волонтера: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Київ, 2019. 231 с.
9. Ничкало Н., Лук'янова Л., Овчарук О. Цифрова трансформація суспільства: європейський досвід, українські реалії. *Освіта для цифрової трансформації суспільства: монографія*. Київ, 2024. Т. 1. С. 74–98.
10. Піжук О., Муравйов В. Цифрове суспільство як нова парадигма розвитку цивілізації XXI століття. *Věda a perspektivy*. 2022. № 2 (9). С. 75–86. [https://doi.org/10.52058/2695-1584-2022-2\(9\)-75-86](https://doi.org/10.52058/2695-1584-2022-2(9)-75-86).
11. Тукач І., Голубенко Т. Соціальна адаптація людей похилого віку в сучасному просторі. *Соціальна політика: виклики часу: матеріали Міжнар. науково-практ. конф., що присвяч. 190-річ. УДУ ім. Михайла Драгоман., м. Київ, 24 квітня 2024 року*. Київ, 2024. С. 23–25.

12. Konrath S., Fuhrel-Forbis A., Lou A., Brown S. Motives for Volunteering are Associated with Mortality Risk in Older Adults. *Health Psychology*. 2012. Vol. 31. No. 1. P. 87–96. <https://doi.org/10.1037/a0025226>.
13. Morrow-Howell N., Hinterlong J., Rozario P.A., Tang F. Effects of Volunteering on the Well-Being of Older Adults. *The Journals of Gerontology: Series B*. 2003. Vol. 58. No. 3. P. 137–145. <https://doi.org/10.1093/geronb/58.3.S 137>.
14. Musick M.A., Herzog A.R., House J.S. Volunteering and Mortality among Older Adults: Findings from a National Sample. *The Journals of Gerontology: Series B*. 1999. Vol. 54B. No. 3. P. 173–180. <https://doi.org/10.1093/geronb/54b.3.s173>.
15. Norris W. Digital Humanitarians: Citizen Journalists on the Virtual Front Line of Natural and Human-Caused Disasters. *Journalism Practice. Special Issue: Mapping Citizen and Participatory Journalism*. 2016. Vol. 11. No. 2–3. P. 213–228. <https://doi.org/10.1080/17512786.2016.1228471>.
16. Walsh K., Scharf T., Keating N. Social Exclusion of Older Persons: A Scoping Review and Conceptual Framework. *European Journal of Ageing*. 2017. Vol. 14. No. 1. P. 81–98. <https://doi.org/10.1007/s10433-016-0398-8>.
17. Zook M., Graham M., Shelton T., Gorman S. Volunteered Geographic Information and Crowdsourcing Disaster Relief: A Case Study of the Haitian Earthquake. *World Medical & Health Policy*. 2010. Vol. 2. No. 2. P. 6–32. <https://doi.org/10.2202/1948=4682.1069>.

References

1. Holovach, N., & Chervona, S. (2025). Vplyv dydzhytalizatsii na sotsialnu mobilnist u suchasnomu ukrainskomu suspilstvi [The impact of digitalization on social mobility in modern Ukrainian society]. *Statystyka Ukrainy*, (1), 69–78 [in Ukrainian].
2. Hryshko, O. (2024). Zabezpechennia prav osib pokhyloho viku v umovakh tsyfrovizatsii [Ensuring the rights of the elderly in the context of digitalization]. *Yurydychna Ukraina*, (3), 6–11 [in Ukrainian].
3. Danyliuk, M., Dmytryshyn, M., & Horan, T. (2023). Tsyfrovizatsiia sotsialnykh posluh [Digitalization of social services]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, (8), 36–39. <https://doi.org/10.37634/efp.2023.8.9> [in Ukrainian].
4. Zhyla, K. (2023). Mozhlyvosti sotsialnoi adaptatsii liudei pokhyloho viku shliakhom navchannia yikh tsyfrovii hramotnosti [Possibilities for social adaptation of the elderly by teaching them digital literacy] [kalif. robota bakalavra v haluzi sotsialnoi roboty]. Sumskyi derzhavnyi universytet [in Ukrainian].
5. Karkach, A. (2020). Tsyfrova resotsializatsiia litnikh liudei v umovakh terytorialnoho tsentru sotsialnoho obsluhovuvannia [Digital resocialization of the elderly in the conditions of a territorial social service center]. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. Ushynskoho*, 3 (132), 173–179. <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2020-3-20> [in Ukrainian].
6. Karkach, A., & Semyhina, T. (2024). Tsyfrova kompetentnist liudei litnoho viku [Digital competence of older people]. *Teadmus* [in Ukrainian].
7. Kraus, K. (2024). Tsyfrova yakist zhyttia suspilstva yak rezultat ekonomichnoho zrostantia v umovakh instytutsionalno-strukturnykh zmin [Digital quality of life of society as a result of economic growth in conditions of institutional and structural changes]. *Modeling the development of the economic systems*, (3), 38–45. <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-13-5> [in Ukrainian].
8. Krutsiuk, O. (2019). Indyvidualno-psykholohichni ta motyvatsiini osoblyvosti osobystosti yak chynnyky diialnosti volontera [Individual psychological and motivational characteristics of the personality as factors of volunteer activity]. *Candidate's thesis*. Kyivskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. Retrieved from: <https://scc.knu.ua> [in Ukrainian].

9. Nychkalo, N., Lukianova, L., & Ovcharuk, O. (2024). Tsyfrova transformatsiia suspilstva: yevropeyskyi dosvid, ukraïnski realii [Digital transformation of society: European experience, Ukrainian realities]. U V. Kremen (Red.), *Osvita dlia tsyfrovoi transformatsii suspilstva* (T. 1, pp. 74–98). TOV “Yurka Liubchenka” [in Ukrainian].
10. Pizhuk, O., & Muraviov, V. (2022). Tsyfrove suspilstvo yak nova paradyhma rozvytku tsyvilizatsii XXI stolittia [Digital society as a new paradigm for the development of civilization in the 21st century]. *Věda a perspektivy*, 2 (9), 75–86. [https://doi.org/10.52058/2695-1584-2022-2\(9\)-75-86](https://doi.org/10.52058/2695-1584-2022-2(9)-75-86) [in Ukrainian].
11. Tukach, I., & Holubenko, T. (2024). Sotsialna adaptatsiia liudei pokhyloho viku v suchasnomu prostori [Social adaptation of the elderly in modern space]. *Sotsialna polityka: vyklyky chasu* (pp. 23–25). *Ukrainskyi derzhavnyi universytet imeni Mykhaila Drahomanova* [in Ukrainian].
12. Konrath, S., Fuhrel-Forbis, A., Lou, A., Brown, S. (2012) Motives for Volunteering are Associated with Mortality Risk in Older Adults. *Health Psychology*. Vol. 31. No. 1. P. 87–96. <https://doi.org/10.1037/a0025226> [in English].
13. Morrow-Howell, N., Hinterlong, J., Rozario, P. A., Tang, F. (2003) Effects of Volunteering on the Well-Being of Older Adults. *The Journals of Gerontology: Series B*. Vol. 58. No. 3. P. 137–145. <https://doi.org/10.1093/geronb/58.3.S 137> [in English].
14. Musick, M., Herzog, A., House, J. (1999) Volunteering and Mortality among Older Adults: Findings from a National Sample. *The Journals of Gerontology: Series B*. Vol. 54B. No. 3. P. 173–180. <https://doi.org/10.1093/geronb/54b.3.s173> [in English].
15. Norris, W. (2016) Digital Humanitarians: Citizen Journalists on the Virtual Front Line of Natural and Human-Caused Disasters. *Journalism Practice. Special Issue: Mapping Citizen and Participatory Journalism*. Vol. 11. No. 2–3. P. 213–228. <https://doi.org/10.1080/17512786.2016.1228471> [in English].
16. Walsh, K., Scharf, T., Keating, N. (2017) Social Exclusion of Older Persons: A Scoping Review and Conceptual Framework. *European Journal of Ageing*. Vol. 14. No. 1. P. 81–98. <https://doi.org/10.1007/s10433-016-0398-8> [in English].
17. Zook, M., Graham, M., Shelton, T., Gorman, S. (2010) Volunteered Geographic Information and Crowdsourcing Disaster Relief: A Case Study of the Haitian Earthquake. *World Medical & Health Policy*. Vol. 2. No. 2. P. 6–32. <https://doi.org/10.2202/1948-4682.1069> [in English].

Karkach A. V.

PhD in Social Work,

Associate Professor at the Department of Psychology, Social Work and Pedagogy

Higher Education Institution ‘Open International University of Human Development
“UKRAINE”

DIGITALIZATION OF VOLUNTEER ACTIVITIES OF ELDERLY PEOPLE AS A FACTOR OF INCLUSION IN SOCIAL LIFE

Emergency situations (COVID-19 pandemic, russia’s war with Ukraine) and related events unfold during the widespread development of digital technologies.

The article, based on the results of its own empirical research, examines the potential of digital technologies in the implementation of the functions of elderly volunteers, in particular volunteer detachments of the Council of Labor Veterans and the territorial center for the provision of social services operating in emergency situations, analyzes the impact of digitalization on the volunteer practices of elderly people and the intensity of their impact on the social inclusion of the latter.

The purpose of the study is the need to understand the problems of elderly people acquiring digital competencies for the development of volunteer activity as a form of social inclusion.

Research methodology. To implement the task, an integrated research design was used: a combination of qualitative and quantitative research methods.

As an empirical basis, a series of in-depth interviews were conducted with volunteers, managers and leaders of volunteer groups of elderly people (n = 18). By gender, the respondents are 84.7% women and 15.7% men, by areas of education – humanitarian (60.4%), technical (39.6%).

As an additional method, document analysis, secondary analysis of data obtained in past projects and data obtained through questionnaires (n=176) were used. Age range of respondents: from 60 to 80 years.

The scientific novelty of the article lies in the fact that for the first time, through comprehensive research, data were obtained that allow establishing the possibilities of developing volunteer activities of elderly people using digital technologies, and further development, scientific ideas were gained about ways to improve the forms and methods of social inclusion of elderly people in the conditions of digitalization of social processes.

The conclusions of the study confirm the hypothesis that for certain groups of the population, such as the elderly, the digitalization of volunteer practices has become not only an opportunity to participate in volunteer activities, but also an important factor of inclusion in social life based on overcoming the risk of social exclusion associated with isolation caused by emergency situations (the COVID-19 pandemic and Russia's full-scale war against Ukraine).

Key words: volunteering, volunteer work, digitalization, digital competencies, elderly people, inclusion, social work.

Дата надходження статті: 17.09.2025

Дата прийняття статті: 24.10.2025

Опубліковано: 26.11.2025

